נתן אלתרמן

עם פרידה מראש

1.

מאמרים וסקירות ותחזיות שהלכו ונכתבו באותו בוקר, על עניני מדינה, על מעשי מרכבה של ממשלת עתידה, על מפלגות ו־חישוביהן, נפסקו באמצע.

הדמות שהיתה רקע לכל אלה, שהיתה חלק לא נפרד מכל חשבון, חדמות אשר תומכים ושוללים הסכו בה, אשר ידידים עמלו לתוסיף עליה ויריבים עמלו לגרוע ממנה, דמות זו נשלמה פתאום, קפאה, נעש־תה מוגמרת.

אלא שדווקא מעתה יתחילו להתחולל בה התמורות שיעמידו אותה באור הנכון ויק־בעו מהותה האמיתית.

אין זו שאלת של ראיה נכונה יותר או נכונה פחות. זו שאלת של ראיות שונות. וכשם שהיינו מצווים לומר עד עתה את ה־ראשונה, בעת פולמוס, כך נהיה מצווים לומר מעתה ואילך את השנית.

הווה ועבר, פרט וכלל, מתחלפים, משנים מקום.

שנים רבות של נשיאה בעול, של עמל מתמיד ורב ופורה, עשרות בשנים, כל אלו יוצאות אל רקע ראשון. שעות אחרות, שנו־יות במחלוקת, נעשות שניות במעלה.

2.

לא, לאו דווקא זכותו עמדה לגדולות שנת־חוללו בימינו אלה. הוא לא קורץ מחומר של מכבשרים ומחוללי תקופות. לא יוצר כלים אלא נושא כלים. הגדולות צמחו סביבו, נת־שרגו עליו, כמעט ק מ ו עליו. דומה היה לפע־מים כי הוא מסתכל בהן בתמיהה, כרואה־השבונות הנושא ראשו מספר המאזן וזוקף משקפיו ורואה פתאום את התישגום האדי־רים שהוא שקד זה עתה על אחד מפרטי הכנסה והוצאה שלהם. כל התקופה הזאת כולה, מצד מחץ שלה, מצד מהותה החדה והרועצת, והדורשת החלטות של היתוך גו־רל, תקופה זאת לא היתה ממהות אפיו. הישכו בתוכה היה נשמע לפעמים כדשדוש של נעלי־בית על במה אדירה של הזיון גבורים. ופעמים היה דשדוש זה נוסך רגי־עה, שאולי לא היתה מוצדקת, אך היתה מוזהלת ולכן היה בה פעמים תוספת תקוה וכוח.

אך אם לא היתה התקופה ממהותו בגדו־לות שלה, בבדידות שלה הבוארות אש ו־אבחת גורל, הרי היה בה ממהותו בחולין שלה, בפרוטרוט שלה, במלאכת תיקונים ומעשי פשרה ואיחוי־קצוות. הוא היה מנסה לפעמים לעטות לה על שכם, להתבדח אתה בשפת יומיום, אך תמיד היה ברור לכל וגם לו, כי לא זו לשונה ולא זה סגנון שלה.

או אז תהיה מנסה, בשעת הצורך, לסגל כלפיה דיבור אחר, נוקשה וחד ומצווה, או הגיגו ונמלץ, אך לעולם לא היתה נימה זו טבעית בפיו, ודומה כי לאחר הופעותיו אלו היה עוטר עצמו נסוגנן זה כמו שפושט מ־עליו שריון כבד שאין בו „טעם יחודי".

3.

פעמים היה משונה לראותו עומד במע־רכה נגד מנהיגים כמו שליטי ערב קיום, על לשונם השופעת אש וחרב ורעל. החבדל בינו וביניהם לא היה רק הבדל שבין שאי־פת שלום ובין תאוות מלחמה, או בין צדק ועוול וכדומה. הוא נבדל מהם לא בכך שלא דיבר בלשונם. אלא בכך שדיבר על ענינים אחרים לגמרי. גם שעה ש„עמד ב־שער, ודיבר משפטים" אל עמו עולם, הורגש כי בתוך תוכו פנימה, היה מעדיף אולי לומר ששטוט לא כדאי להלחם מפני שזה מפריע לערוך ישיבה הגונה ולגשת אל השולחן ולדבר תפלה, והכל יבוא על מקומו בשלום. לא בו האשם שהלך מה־שבות זה לא היה מן הענין. הדברים שהוא ראה לפניו, מים, אדמה, מפעלים, הם באמת עיקר.

4.

הפערה האחרונה שנתחוללה סביבו בענין אותה שיחה שלו עם הכתבים האמריקניים, כבר היתה סערה שהוא צפה בה מן הצד. אין ספק כי דבריו באותו ראיון — והם דברים שהיו שוים בהחלט משבר ממשלתו וסערה ציבורית — לא היו בשום פנים ביטוי ליחסו האמיתי ולרצונותיו הפרטיות. הכתו־תיות, לגבי ארץ ישראל ועתידנו נתפוך הוא. בזמן האחרון הלכה ו־כל ישותו כולה, לפי עמדתו בממש־ציבור, כמנוגדת בתכלית לעמדה ש־מאותו ראיון. אפשר לקבוע כי דבריו באותו ראיון התכוונו רק לתכלית לעורר אהדה בלב השומעים, לפייס לגשש, לתווך, הכל מתוך אותה הנ־העקרונות עיקר וכשנשב אל השוי־את. כל מהותו היתה מחות של מתתקפת מצח ותתמודדות־מחץ עם אלא שתכונת זו שעמדה לו בתחום הדרות או המרכז החקלאי או משרד פקע תוקפה ברובד חדש זה שתו־בו. הלכו ונתרבו המקרים שבהם ר־חוזר מ„שביל הזהב" ומדרכי העקים הוא מרוט וחבוט יותר מכפי שהיה בהתקפות מצח ישירות.

5.

המולמוס הגדול בינו ובין בן־גורי צלקת לא רק בחיין שלו אלא בת־ראלית כולה. תומכיו בפולמוס זה רבים ושונים ומקהלה גדולה מ־צדיק ברובו, אך גם מי שסבר וכותב השורות הללו הוא בין אל כי אשמתו ראשיתה בכך שהוא תפס מה הרעש. ריב זה היה יכו־איל תוקן הפרט האחד אשר נ־היער העב. כן, יש אנשים הפח־יינים כאלה במשיכת כתף, ולוי א־מסוג זה של אנשים. ההבדל בינו ובין בן־גוריון היה הבדל בין אדם הרואה בכל כל־לות עקרונית את הפרוטרוט, שאינו שווה להרעיש עליו עולמות, ובין אדם הרואה בכל פרט את הכללות העקרונית כולה. אפ־שר לומר כי הריב הזה, במידה שהוא היה נטוש בין שני אנשים אלה, היה לשונא לא משום מיעוט ערך הענין, אלא משום השוני הגדול בין היריבים שלא היה להם כלל מ צ ע מ ש ו ת ף ל פ ו ל מ ו ס. המשותף ש־בינהם נועד רק לעבודה משותפת, שכמ־אחד, ולכן נמשכו יחסי האמון והידידות בי־ניהם שנים רבות כל כך.

6.

כשם שהעם כולו קיבל בשעתו את לוי אשכול, לכהונת ראשות הממשלה, ברגשי חיבה ואהדה שמעטים זכו לשכמותם, כך היו גדילה אותם, עומדים הכן לתנחיג את ה־אומה בימים חותכי גורל אלה שלפנינו.

7.

המתנגדות של לוי אשכול אינה רק המ־תלקות של ראש ממשלת ישראל. היא סמ־של חילוף משמרות היסטורי בהנהגת העם היהודי. שעריה של תקופה סובבים בשעה זו ועם היותם שערי נעילה הם גם שערים־נפתחים אל ימים, אשר כל מה שנעשה עד עכשיו היה בבחינת הכנה לקראתם. על סף ימים אלה ילוות העם לבית עולמו את לוי אשכול, כלוות אחד הראשונים, אחד הנאמנים והמובחקים שבעומסי העול ונושאי הנבלים של תקופת התחיה ושל ארץ ישראל.

שר החוץ הצרפתי דיווח לממשלתו על השינויים הצפויים בממשלת ישראל

— מאת **אוריי דן**, סופר „מעריב" בפאריס —

לוי אשכול היה מוכר מעט בצרפת. הוא לא זכה כאן בחילת אנדה כמן גוריון, ובתחילה מוזהרה כמשה דיין. בתקופת הכיתון, כשהיה אשכול נואם בקנסה, הוזכ־דבריו רק בכמה שורות בעמוד פנימי אילם לאחר מחלמת ששת הימים נשתנתה ה־תמונה.

מאז המלחמה החל שמו של מר אשכול להיות מוזהה בדעת הקהל הצרפתית עם ה־איש שעמד בראש ממשלת ישראל בעת מל־חמת גורלית עמורה ונצחון. כל הצהרה קטנה שלו זכתה בעשרות פרושים ונבדקת בזכוכית מגדלה. שוב לא טעו הקריינים והעתונאים הצרפתיים בשמו (כפי שאירע בתחילת, כשהיו מייחסים את דבריו — לבן־גוריון), מה שגרר את בעיני ישראלים רבים כ„חוסר החלטיות" של אשכול, כהצהרות הפסניות, כדברים ר־היפוכם. נוסח הראיון האחרון ב„גיוווייק", התפרש בעיני דעת הקהל ומעצביה בצרפת לא כהולשה, אלא כ„מהלכים מחוכמים". כי „תכסנות של פוליטיקאי מנוסה". כי לאחר מלחמת ששת הימים התייחסו כאן בצרפת אל אשכול בראש וראשונה כאל ראש ממשלת ישראל המצליחה להחזיק בפירות הנצחון לכרות כל הלחצים והאיומים, כראש ממשלה אשר בידיה גורל השלום והמלחמה במזרח התיכון, ולפי תחזיותיו הפסימיות של דה גול אפילו השלום והמלחמה בעולם.

מכאן יובן מדוע הידיעה על מותו הפת־אומי של אשכול היכתה הדום כה גדולים ב־צרפת. לא משום שבאמת איש לא ידע כאן שהוא חולה; ולא משום שה„פתח" „גנב לי שעה" את הכותרות ביום רביעי במאריס, בתודיעו שהוא הביא לבותו של אשכול; אלא משום שמחשיבים בצרפת את עוצמת ישראל ומעמדה הכללית היא, שהשאלה בדדי כי תהיה מעתה עוצמה זו נוגעת לא רק לי־ישראל אלא חורגת מעבר לתחום גבולותיה.

הידיעה על מותו של אשכול, דחתה מיד את ביקורו של גיכסון בבון לקרן זווית. מאז הגיע לבריסל לא פסקו ליוות כאן על כל חיוך ומלת שתוביא גיכסון עמה, והנה לסמך יממה שלמה שכתו לדבר על ההכנות לקראת ביקור גיכסון בפאריס, ההתקפות של סייגון נשארו בצל. ואפילו ידיעה הנוגעת לביקור של הצרפתים. באה רק במקום שני; כל ביום רביעי החליטה ממשלת צרפת למעולה את השבר לעובדי שירותים ציבוריים בשני אתונים בלבד ולא בשאר אתונים, כפי ש־הבטיחה אחר המהומות של האביב שעבר וזהו נושא שיהיה בעל חשיבות רבה בצרפת בחודשים הקרובים.

הקיק שהוכן לגיכסון

אולם, מלחמת־הירושה העומדת להתחולל בישראל ענינה יותר את מעגבי דעת הקהל בצרפת והידיעות על כך הוקדמו לכל ידיעה אחרת בעתונים. מסתבר כי בעיני הצר־תים, ובמיוחד בעיני ממשלת צרפת נפל דבר בזמרת התיכון. לדעתם מחולקים הזרשים ה־אפשריים של אשכול בישראל באורח ה־ברור לנציגים וליונים. וביעיבתה הבבוצרת שמעה ממשלת צרפת מפי שר החוץ שלה הערכה קצרה של האפשרויות השונות. יש לזכור שהתיק של המזרח התיכון הוא אחד התיקים החשובים ביותר שהכין דה גול לקראת ביקורו של גיכסון במאריס. והשיחות שינהל עמו במשך כל יום מחר (שבת) ב־ווסאיי.

למרות הסתייגויותיה של וואשינגטון ביחס להתיעצויות של ארבע המעצמות לגבי ה־מזרח התיכון, מקווה דה גול — לאור הצהו־רותיו של גיכסון כי יוזען באירופה לפני שיסכם דברים והחלטות עם מוסקווה — ש־יוכל להציע לגיכסון את שרותיו הטובים לי־שור ההדורים עם מוסקווה, זאת ועוד: דה גול סבור כי גורל תוכניותו למזרח התיכון להצלחה או לכשלון, יהא תלוי בעיקר גם בהתנהגות של ממשלת ישראל, שבו־הוה הנחשבת חמשה־בישראל יוכל לעמוד מאחרון.

יש לציין כי בממשלת פאריס מעט כמו בממשלת קאהיר, עצם הרעיון גם הוא מועמד להיות ראש ממשלת ישראל, עלול לעורר חלחלה, שכן אפשרות כזאת יש בה כדי לשבש את תוכניותיהם. דה גול רוחש אמנם כבוד לדיין, כמנהיג צבאי גדול, אך הוא נראה בעיניו כבעיני נאצר וחבורתו, כמנהיג שואף קרבות והתפשטות. כי לדידו של דה גול המדיניות הליבראלית של דיין בשטחים, הנשרים הפתוחים והראש הפתוח של „הגנראל הישראלי", כפי שהוא מכונה כאן, כלל לא קיימים: קיים רק „הרוסטאנס והדיכוי"...

„כחבר מהעליה השניה"

שני ראשי ממשלות ישראליים הכיר דה גול באורח אישי. את בן גוריון ואת אשכול. בן גוריון היה זה ששמע מדה גול את ה־סיסמה: „ישראל ידידתנו ובת בריתנו", אשר הופצה לאחר מכן על ידי הישראלים ולא על ידי הצרפתים והסכה משום מה לאבן פינה בהערכות המדיניות הישראלית לגבי יחסו של דה גול לישראל. את בן גוריון העריך דה גול מאד והוא מוקירו עד היום, כי ה־שניים מצאו בשעתו לשון משותפת בניתוח כללי של בעיות העולם, כפי שהעידו אף התכתביותיהם, ובמיוחד המכתבים ששיגר בן גוריון לדה גול.

כאשר בא אשכול לפאריס בשנת 1964, חרד במקצת מן הפגישה עם דה גול. בהסתר־בבו במסדרונות מלון „בריסטול", לא הרחק מן האליזה בפאריס, אמר לפתע לעוזרו: „קינדרלאך, נדמה לי שיש לי חום. תנו לי טרמומטר". לאחר הפגישה, כאשר השגריר איתן, שגם הוא חרד לה מאוד, אמר: „שום נזק לא נגרם", השתחרר כאילו אשכול מ־מועקה גדולה. הוא חזר למלון והכריז: „דה גול התנהג כחבר מן העליה השניה". היה זה לאחר שדה גול חזר גם באוזני אשכול על סיסמתו „כי ישראל היא ידידה ובעלת בריית". אשכול שמח שלא נכשל במקום בו הצליח בן גוריון, ובמשך החוסם הארוך ש־נטל לעצמו לאחר מכן במאריס, נתנה מן האפשרות להנפש מן הטוסם והמתח בשייט של פני אנס בחברת רעיתו.

היתה זאת הפעם הראשונה והאחרונה שבה נפגש עם דה גול.

דאגתך למשפחתך
ולגיל פרישתך מהעבודה
עלינו
הדר חברה לבטוח בע"מ
סוכנינו בכל הארץ עומדים לרשותך.